

פירוש התורה לה"ר יעקב בן הרא"ש זצו"ל

הנה נא הואלתי לדבר ^[א]
 כי לא בינת אדם לי ^[ב] וחיללים לגבר ^[ג]
 [גם] כי לא מילין לחבר ^[ד]
 כי בער אנכי מאיש ולא למדתי חכמה ^[ה]
 ואין בי דעת ומזימה ^[ו]
 ולא אתי יודע עד מה ^[ז]
 אמנם צמאה [לה] נפשי ובשרי לה כמה ^[ח]
 אף אם נסתרה ממני ונעלמה ^[ט]
 כי היא מלאכת שמים ^[י]
 וכל דבריה על אופנים ^[יא]
 נדרשת היא ^[יב] לכל שואל בה על דרכים ^[יג]
 ולכל אשר יטה לה אזנים ^[יד]
 כי לא מעבר לים היא ולא בשמים ^[טו]
 אכן קרובה היא לכל אשר יקרב אליה בלב ובשפתים ^[טז]
 ואשר תעזבנה יום תעזבנו יומים ^[יז]
 אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ^[יח]
 על כן נדבה רוחי ^[יט] לקרבה אל המלאכה ^[כ] בפעמים וברגלים ^[כא]
 ולעשותה בלב ^[כב] ובמעשה ^[כג] [ה]ידיים ^[כד]
 והנה ראיתי הים הגדול [ו]רחב ידיים ^[כה]

- [א] עפ"י בראשית (יח כז) הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר.
 [ב] עפ"י משלי (ל ב) ולא בינת אדם לי.
 [ג] עפ"י קהלת (י י) אם קהה הברזל והוא לא פנים קלקל וחיללים יגבר.
 [ד] עפ"י איוב (טז ד) אחבירה עליכם במלים.
 [ה] עפ"י משלי (ל ב-ג) כי בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי. ולא למדתי חכמה וגו'.
 [ו] עפ"י משלי (א ד) לתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה.
 [ז] עפ"י תהלים (עד ט) ולא אתנו יודע עד מה.
 [ח] עפ"י תהלים (סג ב) צמאה לך נפשי כמה לך בשרי. ובדפו"י "ובשרי לך כמה". והנכון נוסח כהנ"י שמדבר בלשון נסתר.
 [ט] עפ"י איוב (כח כא) ונעלמה מעיני כל חי ומעוף שמים נסתרה.
 [י] עפ"י עירובין (יג.) אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך מלאכת שמים היא.
 [יא] עפ"י משלי (כה יא) דבר דבר על אפניו.
 [יב] עפ"י תהלים (קיא ב) דרושים לכל חפציהם. ואולי יש כאן לשון נופל על לשון מלשון "דרוש" דהיינו נצרך ומלשון דרשה במובן פירוש וביאור (הערת הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א).
 [יג] עפ"י איוב (כא כט) הלא שאלתם עובדי דרך. ובדפו"י (וממנו לחומשים) בטעות "ירכים".
- [יד] עפ"י תהלים (עח א) הטו אזנכם לאמרי פי.
 [טו] עפ"י דברים (ל יב-יג) לא בשמים היא וגו' ולא מעבר לים היא וגו'.
 [טז] עפ"י דברים (שם יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבד לעשותו. ועיין עירובין (נד.) ואימתי תשמרם בבטן, בזמן שיכוננו יחדיו על שפתך [שאתה סודרן ומוציאן בפה ולא בגמגום ובלחישתה. רש"י] וע"ע לעיל מיניה שם שינא פתח פומיך קרי וכו' למוציאיהם בפה.
 [יז] עפ"י ספרי עקב (פיסקא מח). ובדפו"י "אשר יעזבנה יום היא תעזבנו יומים".
 [יח] עפ"י מנחות (פי"ג מ"א). ובכת"י "ובלבד שיהא לבו לשמים".
 [יט] עפ"י שמות (לה כא) וכל אשר נדבה רוחו.
 [כ] עפ"י שמות (לו ב) כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה.
 [כא] עפ"י ישעיה (כו ו) רגלי עני פעמי דלים. ובלשון המדרש (שהש"ר ז ב) "ועלה לפעמי רגלים" ושם הכוונה לשלש רגלים וכן בתפלת מוסף של שלוש רגלים "פעמי רגלנו". ועי' חגיגה ג, א אין פעמים אלא רגלים.
 [כב] עפ"י דברים (ל יד) ובלבד לעשותו.
 [כג] עפ"י תהלים (צ יז) ומעשה ידינו כוננה עלינו.
 [כד] עפ"י תהלים (קד כה) זה הים גדול ורחב ידים.

פירושי התורה ^[כח] לרב ר' משה בר' נחמן ז"ל ^[כז]
גדול הנוצה ^[כח] רב הכנפים ^[כז]
ונפשי אִתָּה ^[כח] עבור בו אף במי מתנים ^[כט]
ואירא כי גדל מאד ^[ל] וגאו המים ^[לא]
ואומר אלכה לי ^[לב] על השפתים ^[לג]
כי על שפתו עץ רב מאד מזה ומזה ^[לד]
נחמד הוא להשכיל ותאווה הוא לעינים ^[לה]
ואקח מפרי ^[לה] מלא כפים ^[לז]
ואוכל ^[לז] ותהי לי למשיב נפש ^[לח] ולפקוח עינים ^[לח]
ולשמוע בלימודים העיר לי אזנים ^[לח]
ותחי רוח יעקב ^[לט] ותהי אליו פי שנים ^[מ]
כי יחיה כל אשר יבא שמה נחלים ^[מא]
לכן תחילת דברי אני מבקש רשות מאת הרב הנזכר
ואחר כן אני מחלה פני כל קורא בחיבורי זה
לבל ידינני לכף חובה לאמור שעשיתיו להתגבר ^[מב] בו
כי לא עשיתי דבר שיהא ראוי להתגדל ^[בו]
שאיני ^[מג] אלא כמלקט אוכל מתוך אוכל
ולואי שלא הייתי מחזיר האוכל ^[ל] לפסולת ^[מד]
ואין כוונתי בזה רק כי ^[מח] נפלאו ממני ^[מח] דברי הרב ז"ל
והם סתומים וחתומים ^[מז]
אמרתי אלקטה נא ^[מז] מהם דברים הפשוטים

כה] כן הוא בראש פירושי התורה לרמב"ן דפוס
רומי (לפני שנת ר"מ). ואולם בדפוס השני
(ליסבון שנת רמ"ט) "פירושי התורה". והנה מדברי
רבינו למדנו על הנוסח הנכון. ובדפוס "פירוש
התורה", והנכון "פירושי התורה" כנוסח דפוס
הראשון הנ"ל.
כז] בדפוס "לרב הגדול הרמב"ן ז"ל". ובדפוס
רומי הנ"ל "פירוש התורה לרבינו הרב ר'
משה בר' נחמן זלה"ה גירונדי".
כז] עפ"י יחזקאל (יז ז) גדול כנפים ורב נוצה.
וצ"ע מדוע הפך רבינו את התוארים "גדול"
"רב".
כח] עפ"י מיכה (ז א) בכורה אותה נפשי. וכך
היא מנוקדת בכתה".
כט] עפ"י יחזקאל (מז ד) ויעבירני מי מתנים.
ל] עפ"י בראשית (כו יג) הלוך וגדל עד כי גדל מאד.
לא] הנוסח בכתה"י "וגבהו המים". והנכון הנוסח
שבדפוס "עפ"י יחזקאל (מז ה) לא אוכל
לעבור כי גאו המים, והוא המשך המליצה "ויעבירני
מי מתנים" (לעיל הערה כט).
לב] עפ"י ירמיה (ה ד-ה) ואני אמרתי וגו' אלכה
לי אל הגדולים.
לג] עפ"י יחזקאל (מז יב) ועל הנחל יעלה על
שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל.
לד] עפ"י בראשית (ג ו) כי טוב העץ למאכל וכי
תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח

מפרי ותאכל.
לה] עפ"י מ"א (יז יב) וכן קהלת (ד ו) מלא כף.
לו] עפ"י רות (ד טו) והיה לך למשיב נפש.
לז] עפ"י בראשית (ג ז) ותפקחנה עיני שניהם
(בהמשך למליצה לעיל, ראה הערה לד).
לח] עפ"י ישעיה (ג ד) יעיר לי אוזן לשמוע
כלמודים.
לט] עפ"י בראשית (מה כז) ותחי רוח יעקב
אביהם, רמז לשם המחבר.
מ] עפ"י מ"ב (כ ט) ויהי נא פי שנים ברוחך
אלי.
מא] עפ"י יחזקאל (מז ט) אל כל אשר יבוא שם
נחלים יחיה.
מב] בדפוס "להתגדל". ונוסח כתה"י נראה נכון
יותר כמש"כ לעיל שורה שניה "כי לא בינת
אדם לי וחיילים לגבר". ואילו המליצה "להתגדל"
היא בשורה הבאה. ואולי צ"ל "להתגדר" עפ"י
חולין (ז). מקום הניחו לי אכותי להתגדר בו (הערת
הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א).
מג] בדפוס "שאינו", והוא טעות.
מד] עפ"י שבת (עד). כורר ואוכל אוכל מתוך
פסולת וכר.
מה] עפ"י משלי (ל יח) שלשה המה נפלאו ממני.
מז] עפ"י דניאל (יב ט) כי סתומים וחתומים
הדברים. ובדפוס "נשמת" וחתומים.
מז] עפ"י רות (ב ז) ותאמר אלקטה נא.

ואשאיר הסתומים

כי בסודו לא באה נפשי ^[מח]

למען היות נקל בעיני ^[מט] ללמוד בו.

ואם מצאתי פשט או טעם במקום אחר

חברתי עמו ואף כי הם מעטים ^[מט].

ועל כן לא הזכרתי שם הרב בכל ^[מט] המקומות

כי רובם דבריו

ולא הזכרתי רק במקום הצריך כפי הענין.

וראיתי עוד לכתוב בתחילת כל ^[נא] סדר וסדר

מעט פרפראות מגימטריאות ^[נב] וטעמי המסורות ^[נב] להמשיך הלב ^[נד]

ואשר לו כל מחשבות גלויות

חוקר טוחות ובוחר כליות ^[נה]

הוא יודע מחשבתי ^[נו] והוא יחזק ^[נו] ידי הרפות ^[נח]

ויאמץ ברכי הכושלות ^[נח]

להוציא מחשבתי לפועל ^[נט]

ויטה לבי ליראתו ^[ס]

ויקרבני לעבודתו ^[סא]

ויאיר עיני ^[סב] במאור תורתו ^[סג] הקדושה אמן אמן ^[סד]:

הקדמה זו כתב רבינו לפירושו על התורה ובסופה מזכיר את ה"פרפראות מגימטריאות וטעמי המסורות להמשיך הלב" שהקדים לכל סדר וסדר. העתקתיו מכת"י מנטובה ובחומשים נדפס על פי הדפוס ישן והוא משובש מאד. ההוספות שבסוגרים הן עפ"י הנוסח שבדפוס ישן.

מכבודות את בעליהם בעיני הבריות ע"כ. וכבר השיג עליו התוס' יו"ט ופירש כדברי רבינו. ועיין ברכות (פ"ו מ"ה) וברע"ב שם, ובגמ' ברכות (מב.) מתני' ברוך על היין וברש"י שם.

^[נה] עפ"י ירמיה (יו"י) אני ה' חוקר לב בוחן כליות. ובדפו"י נשמט "ובוחן". "וטוחות"

הן ג"כ כליות עפ"י איוב (לח לו) מי שת בטחות חכמה. ועיין ראש השנה (כו.) אלו כליות.

^[נו] עפ"י תהלים (צד יא) ה' יודע מחשבות אדם.

^[נז] בדפו"י "יחזיק", והוא טעות.

^[נח] עפ"י ישעיה (לה ג) חזקו ידיים רפות וברכים כושלות אמצו.

^[נט] בדפו"י "להוציא מחשבתי זאת אל הפועל".

^[ס] עפ"י תהלים (קט לו) הט לבי אל עדותיך. ובדפו"י "ויטה לבבי".

^[סא] עפ"י הברכה החמישית שבתפלת שמונה עשרה.

^[סב] עפ"י עזרא (ט ח) להאיר עינינו אלהינו.

^[סג] עפ"י משלי (ו כג) כי נר מצוה ותורה אור.

^[סד] שלש המלים האחרונות אינן בדפו"י ובכת"י פריס 236 כתוב: וראיתי עוד לכתוב ר"ת

וס"ת הנקראים פרפראות מגימטריות וטעמי המסורת... ויראנו מתורתו נפלאות לאור באור החיים

וינחנו במעגלי צדק במאור תורתו אמן.

^[מח] עפ"י בראשית (מט ו) בסודם אל תבוא נפשי.

^[מט] עפ"י בראשית (טז ה) ואקל בעיניה. אך כאן מל' "קל". וכן בישעיה (מט ו) נקל מהיותך לי עבד.

^[מט*] בכת"י פריס (236): ואם מצאתי פשט או טעם במקום אחר לא רציתי לזכור אלא

הצריך אליו לפי הענין.

^[נ] בדפו"י "ברוב כי רובם... והוא טעות. ועיין יבמות (צו): אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל

יודעין שתורתו של משה היא וכו' (הערת הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א).

^[נא] נשמט בדפו"י.

^[נב] אבות (פ"ג מ"ח) תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה.

^[נג] שם (פ"ג מ"ג) מסורת סייג לתורה. ופירש רבנו יונה, מסורת, אלו מלא וחסר והטעמים

שמסרו חכמים לתלמידיהם, והם סייג לתורה שבכתב, שלא תמצא הספרים חלוקים כי אם

במקומות מועטים ע"כ. ונראה כי כוונת רבינו לדרשת המסורה המחברת פסוקים זהים ע"ד הרמז.

^[נד] עפ"י דברי רבינו נראה דהיינו הפרפראות שלפני הסעודה, ודלא כפירוש הרע"ב באבות

(פ"ג מ"ח) כמו הפרפראות שרגילין לאכול בסוף הסעודה לקנוח דרך תענוג, כך החכמות הללו